

**ПРИМЕНА И НАЧИН ВОЂЕЊА ПОДАКА О
ВАСПИТНИМ НАЛОЗИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
од 2006. до 2018.године**

3. ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

Примена и начин вођења евиденција о васпитним налозима (2006 -2018)

3.1. АНАЛИЗА СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА

Савет за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и реализацију васпитних мера према малолетницима (Савет за малолетнике) је Упитнике о примени и начину вођења васпитних налога доставио на адресе свих **158 центара за социјални рад (ЦСР) у Републици Србији.**

Од наведеног броја **125 ЦСР је доставо одговор.** 33 (тридесеттри) ЦСР нису одговорили Савету за малолетнике.

Савет за малолетнике се захваљује свим центрима за социјални рад који су се, и поред изузетне преоптерећености, потрудили да поуне упитнике, дефинишу проблеме, сачине препоруке и доставе одговоре. Тиме су допринели јаснијем сагледавању стања у области примене и начина вођења података о васпитним налозима, реалног увида у присутне проблеме и могућа решења, тј. препоруке непосредних стручних радника.

Сви достављени одговори су веома значајни за ово истраживање и сам циљ ангажовања Савета.

3.1.1. Примена васпитних налога

Према добијеним одговорима и попуњеним упитницима у **33 центра за социјални рад није било примене васпитних налога.** Центар за социјални рад у Ивањици је навео да није вођена евиденција, али се није изјаснио да ли је био примене васпитних налога. Центар за социјални рад у Свилајнцу је обавестио Савет за малолетнике да су евиденције уништене у паплама и да не располажу подацима о примени васпитних налога.

Значајно је да су међу наведеним ЦСР који нису примењивали васпитне налоге (а доставили су Савету одговор) и **ЦСР са подручја Косова и Метохије.** Закон који регулише малолетнички поступак је у домену правосуђа тзв.Републике Косово, те није било могуће поредити примену мере/а условљеног опорнитета, тј. примену васпитних налога.

Поред 33 (тридесеттри) ЦСР који нису доставили одговор, комплетном анализом нису могла бити обухваћена још 35 (тридесетпет)ЦСР у којима није било примене васпитних налога (овде су укључени Ивањица и Свилајнац).

Од **90 ЦСР у којима су примењивани васпитни налози, још 9 (девет) ЦСР** нису могли бити статистички анализирани по свим варијаблама, јер су доставили податак о броју малолетника према којима су примењени васпитни налози, а због изостанка вођења података нису могли доставити информације о полу, врсти и исходу васпитних налога.

Поред ових осам, са непотпуним подацима је још **5 (пет) ЦСР**: ЦСР у Краљеву, који располаже квалитативним подацима од 2018.године; ЦСР Житиште, који је доставио квалитативне податке само за 2017.годину; ЦСР Трговиште који располаже само подацима од 2015.године; ЦСР у Тићевцу није могао доставити податке о начину решавања васпитних налога (немају повратне информације ВЈТ); а ЦСР Зрењанин није могао дати податке о полу малолетника/ца и исходу васпитних налога које је примењивао.

Важно је истаћи да су сви наведени одговори ЦСР веома значајни и дају довољно података за анализу и упознавање са реалним стањем начина вођења података о васпитним налозима, присутним проблемима али и препорукама за унапређење ове области.

Табела 3.1: Примена васпитних налога у Републици Србији – према подацима ЦСР

	Упућени упитници	Достављени одговори	Није било примене в.н	Примењивани в.н.	Комплетни подаци
ЦСР	158	125	35	90	75
Број малолетника са в.налогом				2682	1726

Преосталих 75 центара за социјални рад су, и поред тога што су многи навели да нема званичне евиденције о примени васпитних налога на нивоу установе или одељења/тима, доставили прецизне податке по свим посматраним варијаблама. Извештаји **ових 75 центара за социјални рад омогућиће анализу примене васпитних налога према полу, врсти и начину решавања**. Такође из тог дела узорка се може сагледати и појава учесталости да се малолетнику као мера условљеног опортунитета, **решењем одреди један или више врста васпитних налога**.

У **Табели 3.2.** дати су подаци о примени васпитних налога у посматраном периоду од 2006. до 2018.године, према евиденцији ЦСР, по годинама.

Табела 3.2: Број примењених васпитних налога по годинама, према подацима ЦСР

Година	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Бр.мал.са ВН- укупно 2682	13	37	40	75	85	138	181	167	309	363	434	414	426

Из табеларног приказа (**Табела 3.2**) лако је уочити да се примена васпитних налога прогресивно развија. Отворено је питање да ли се у довољној мери повећава квантитативно, да ли се стварају примеренији услови за квалитативно унапређење примене, да ли је Нацртом акционог плана уз Поглавље 23, правилно постављен циљ да се 30 % свих кривичних пријава према малолетницима оконча применом васпитних налога. Савет је у свом коментару и предлозима на наведени документ истакао да се циљ може одредити само у оним случајевима где је примена васпитног налога могућа. О томе ће више речи бити у завршном делу овог извештаја.

3.1.2. Васпитни налози по полу, врсти и начину решавања

Када је у питању **родна заступљеност** код малолетника/ца према којима су примењени васпитни налози, поред наведенаих 75 ЦСР који су доставили све податке, било је могуће радити анализу и са подацима добијеним из ЦСР Ћићевац (који немају само исход, односно начин решавања примењених васпитних налога).

У анализираном узорку од 1778 малолетника/ца према којима је примењиван васпитни налог, било је 1617 малолетника и 161 малолетница, тј. 90,95% су били малолетници, а 9,05% малолетнице. Види Табелу 3.3.

Табела 3.3: Родна заступљеност примене васпитних налога у узорку добијеном од 76 ЦСР

Укупно	Малолетника	Малолетница
1778	1617	161
100.00%	90,95%	9,05%

Када је у питању **врста, односно заступљеност појединих васпитних налога**, на анализираном узорку од 1768 малолетника (1726 комплетних извештаја + 42 малолетника из ЦСР Ћићевац) према којима је примењено укупно 1884 (различита) васпитна налога, добијени су следећи подаци дати у Табели 3.4.

Табела 3.4: Врсте примењених васпитних налога према подацима добијеним од ЦСР

Члан 7 став 1	Тачка 1) ЗМ	Тачка 2) ЗМ	Тачка 3) ЗМ	Тачка 4) ЗМ	Тачка 5) ЗМ
Укупно 1884 в.н	667	365	733	11	108
100,00%	35,40 %	19,37 %	38,91 %	0,58 %	5,73 %

Према подацима добијеним од центара за социјални рад, најчешће је примењиван васпитни налог из Чл.7.ст.1.тач.3)ЗМ, укључивање, без накнаде, у рад хуманитарних организација или послове социјалног, локалног или еколошког садржаја. Овај васпитни налог је чинио око 39% свих изречених васпитних налога. У нешто мањем проценту (35,40%) је примењиван васпитни налог из Чл.7.ст.1.тач.1)ЗМ, поравнање са оштећеним како би се накнадом штете, извињењем, радом или на неки други начин отклониле, у целини или делимично, штетне последице дела.

У складу са очекивањима истраживача, васпитни налог из Чл.7.ст.1.тач.4)ЗМ, да се подвргне одговарајућем испитивању и одвикавању од зависности изазване употребом алкохола или опојних дрога, је изузетно ретко одређиван (0,58%). Иако ће сви добијени подаци бити квалитативно анализирани у другом делу рада, овде је важно напоменути могуће разлоге: озбиљност проблема зависности од психоактивних супстанци, недовољну доступност услуга лечења и третмана на територији читаве Србије, као и чињеницу да овај васпитни налог, као и васпитни налог из Чл.7.ст.1.тач.5)ЗМ, укључивање у појединачни или групни третман у одговарајућај здравственој установи или саветовалишту, може одредити само надлежни суд, тј када је малолетник већ у фази припремног поступка.

Чланови Савета се посебно надају да ће неким новим научним радом, а на основу

података добијених овим истраживањем, поред анализе заступљености наведена четири васпитна налога, бити анализирана и чињеница да ли је васпитни налог из Чл.7.ст.1.тач.2)ЗМ, редовно похађање школе или редовно одлажење на посао, у довољној мери примењиван (19,37%), ако се зна да се ради о младим људима за које је стицање знања и звања приоритет.

Достављени подаци, да је према 1796 малолетника примењено 1884 васпитна налога, отворили су још један аспект анализе примене ове мере условног опортунитета. У Табели 3.5. дати су подаци о броју различитих врста васпитних налога који су решењем о примени васпитног налога изречени конкретном малолетнику.

Табела 3.5: Број малолетника којима је решењем о примени изречен један или више врста васпитних налога

	Укупно	Решење 1 в.н	Решење 2 (врсте) в.н	Решење 3 (врсте) в.н.
Васпитни налози	1884	1714	152	18
Малолетника	1796	1714 (95,43%)	76 (4,34%)	6 (0,33%)

Из Табеле 3.5., сачињене на основу података добијених од ЦСР, јасно је да се веома ретко доноси решење о примени три различите врсте васпитних налога истовремено, (шесторица малолетника, тј, 0,33% свих малолетника којима су примењивани васпитни налози). као и о примени две врсте васпитних налога истовремено (76 малолетника, тј. 4,34% свих малолетника којима су примењивани васпитни налози).

У навећем броју случајева, тј. у 95,43% свих малолетника којима су примењивани васпитни налози, решењем о примени одређиван је само један васпитни налог.

Да ли су васпитни налози остварили своју сврху, тј да ли је остварена превенција, отклоњен ризик од наставка вршења кривичних дела, унапређен статус малолетника/це, као и да ли је избегнут даљи кривични поступак у овој фази је било могуће сагледати кроз део упитника који се односио на испуњеност васпитног налога.

Узорак који је могао бити анализиран садржи потврду о исходу васпитних налога примењених према 1736 малолетника. Подаци су дати у Табели 3.6.

Табела 6. Исход примене, тј. начин решавања васпитних налога

	Укупно	Испуњени	Неиспуњени
Малолетника	1736	1620	116
%	100,00 %	93,32 %	6,68 %

1620 малолетника/ца (93,32%) су испунили васпитним налогом предвиђене

обавезе и циљеве. Тиме је остварена сврха ове диверзионе мере, тј. мере условљеног опортунитета. Није вођен, односно настављен кривични поступак.

116 малолетника/ца (6,68%) нису испунили обавезе проистекле из примене васпитног налога и кривични поступак је настављен.

Ове бројке иду у прилог оправданости примене васпитних налога у свим оним околностима када је примена васпитног налога могућа. Свакако, неопходно је посебно истраживање које би обухватило евалуацију остварених циљева кроз лонгитудинално праћење малолетника према којима су примењивани (оптимално у периоду од 2-3 године) могло би дати најреалније податке о ефикасности васпитних налога.

3.1.3. Центри за социјални рад – начин вођења евиденција

Центри за социјални рад воде евиденције о великом броју података. Да ли је то случај и са васпитним налозима? На ово питање одговор је требало прибавити непосредно, од стручних лица ЦСР, тј. кроз *Упитнике о примени и начину вођења евиденција о васпитним налозима*. Да ли се до података о примени васпитних налога може доћи “једним кликом” на електронску базу података, тј. бирањем извешаја по критеријуму “васпитни налог”/“врста васпитног налога”/“Начин решавања васпитног налога”..... у АВП "Интеграл" ? Одговори стручних лица на ово питање дати су у **Табели 3.7.**

Табела 3.7: Начин вођења евиденције о васпитним налозима у ЦСР

Доставили податке о евидентирању в.н.	Евиденција на нивоу установе	Стручни радник-сопствена евиденција	На други начин (супервизор или руков.службе)	Не води се евиденција о в.н.
91 ЦСР	20 ЦСР	41 ЦСР	19 ЦСР	11 ЦСР
%	21,98%	45,05 %	20,88 %	12,09 %

Од 91 ЦСР у који су доставили податке о начину вођења евиденција о васпитним налозима, највећи број, **41 ЦСР (45,05 %), евиденције о васпитним налозима води кроз индивидуалне евиденције стручних радника.** Стручни радници, који су као водитељи случаја укључени у рад са малолетником/цом, воде велики број података о примени васпитног налога, али у самом ЦСР не постоји јединствена евиденција о примени васпитних налога. Упитник који је Савет за малолетнике доставио, у овим ЦСР је захтевао посебано ангажовање великог броја стручних радника. Савет изражава задовољство и захвалност због свести о значају овог истраживања и труда који су стручни радници ових ЦСР уложили.

Тек у 20 ЦСР (21,98%) евиденције о васпитним налозима се воде на нивоу установе.

Према добијеним информацијама, у оквиру електронске базе података АВП

"Интеграл", током 2017. године инсталиран је "*посебан модул за евидентирање васпитних мера и васпитних налога*".

Сами упитници нису дали одговор на питање зашто овај модул није у употреби у свим ЦСР, каква је перспектива даљег развоја, као и које податке је могуће статистички пратити кроз наведени модул. Ово захтева посебно истраживање које би надлежнима указало на непосредне препоруке унапређења базе електронског вођења података у ЦСР.

У 19 ЦСР (20,88%) у којима евиденције о васпитним налозима воде супервизори или руководиоци службе, тј. Тима за бригу и заштиту деце и младих ("служба / тим за децу"), до статистичких података о овој врсти мера и услуга које ЦСР пружа, као и свим аспектима значајним за примену васпитних налога долази се из интерних евиденција супервизора и руководиоца службе/тима за децу. Ови подаци су званично публиковани само у оквиру Годишњег извештаја о раду ЦСР.

У 11 ЦСР (12,09%) се уопште не води евиденција о васпитним налозима.

За потребе овог истраживања (и малолетничког поступка уопште) важно је знати да центри за социјални рад обављајући своје послове са грађанима, у првом реду воде евиденције о свим пословима и свему значајном, али *кроз предмете - досијеа лица, тј.породица. У досијеа који се води на лице/породицу* улажу се сви акти везани за то лице/породицу и различите, али истоврсне поступке. На тај начин се сагледавају и прате све потребе појединца/породице и поступања у домену ЦСР, услови у којима појединац или породица живи и функционише, прате се присутни проблеми и ризици, препознају снаге и капацитети и тиме ствара реална могућност процене најпримеренијег облика стручне заштите, помоћи и подршке.

Досијеи се воде по врсти основних поступака (и услуга) које ЦСР обавља. Нпр.материјална брига о породици; брига о деци без адекватног родитељског старања; деца /малолетна лица са проблемима у понашању (и у сукобу са законом); заштита деце у процесу поверавања и/или развода родитеља, итд....

Уколико чланови породице, због различитих врста поступака, имају различита досијеа, веза међу предметима је евидентирана. Нпр. Ако је породица корисник услуга материјалног обезбеђења (досије се води на једног родитеља, али се односи и на друге чланове породице који остварују то право), а једно од малолетне деце има предмет (досије), отворен по приспелом обавештењу полиције (о извршеном кривичном или прекршајном делу) / по захтеву ВЈТ или суда (због покренутог припремног поступка), **кроз АВП Интеграл и у оквиру самих предмета (досијеа), веза је видљива.** Ангажовани стручни радници на тај начин имају увида у све важне околности везане за читаву породицу.¹

Ово је било важно навести да би смо разумели како су стручни радници, чак и из **ЦСР у којима се уопште не води евиденција о васпитним налозима,** доставили податке о

¹Највећи број стручних радника пратећи породицу, располаже великим бројем података како о самој породици, социјалној средини, сродницима по бочној линији, тако и о предходним генерацијама (старији радници познају често трећу, па и четврту генерацију породица које су дуго на евиденцији). Приступ појединцу (у нашем случају малолетнику) и породици је свеобухватан и континуиран у процењиваном временском периоду. У неким случајевима обухвата и породичну историју.

броју примењених, па чак и о другим аспектима везаним за васпитне налоге и то за период од 12 година (од 2006. до 2018. године).

У оригиналним табелама датим у *Прилогу 3.1*, насталим на основу података преузетих непосредно из Упитника, може се видети да је и поред одговора “не воде се евиденције о васпитним налозима”, наведен тачан број примењених васпитних налога, врсте васпитних налога, пол малолетника/ца, па чак и исход примене васпитног налога. Неки од ових ЦСР су чак наводили и кривично дело због којег је примењен васпитни налог.

У **Табели 3.8.** дати су подаци о садржају евиденција о васпитним налозима које се воде у ЦСР. Од 91 ЦСР који су одговорили на део упитника о начину и садржају евиденција, 11 не води евиденције, а **80 ЦСР је попунило податке о врсти података које воде.** Међу њима је и један ЦСР у којем није био примене васпитних налога, али поседују могућност евидентирања.

Табела 3.8. Садржај евиденција о васпитним налозима – ЦСР

Укупно	Одлука о васпитном налогу	Одлука и врста/е васпитног налога	Одлука, врста/е и начин решавања васпитног налога	О свему наведеном и свим битним појавама
80	9	23	26	22
%	11,25 %	28,75 %	32,50 %	27,50 %

У *Прилогу 3.1.*, **ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД – статистички подаци о васпитним налозима**, дате су три табеле сачињене на основу одговора и попуњених упитника од стране ЦСР:

3.1.1. Примена васпитних налога у центрима за социјални рад

3.1.2. ЦСР - васпитни налози по полу, врсти и начину решавања

3.1.3. ЦСР - начин вођења евиденција

3.2. ПРОБЛЕМИ У ПРИМЕНИ ВАСПИТНИХ НАЛОГА, УЧЕНИ ОД СТРАНЕ ЦСР

3.2.1. Нормативни оквир и проблеми

- Закон о малолетницима није регулисао финансирање васпитних налога

Трошкови примене васпитних налога нису регулисани. Истицано је да посебан проблем представљају трошкови превоза када су у питању руралне средине и мала места. Услуге медијације, социјалне и здравствене заштите, образовања, али и организације које се баве пословима локалног, хуманитарног и друштвено корисног рада, доступне су у већим местима или градовима, понекад удаљеним и више десетина километара. Када су у питању социјално угрожене породице, није било могуће обезбедити им трошкове превоза (*Коментар аутора*: тренутна новчана помоћ може бити исплаћена породици само једном у текућој години).

Нерегулисаност трошкова реализације васпитних налога, од стране ЦСР препозната је и у домену превенирања евентуалних трошкова (животног) осигурања у случају повреда малолетника и осигурања од евентуално проузроковане штете у радној организацији...

- Нема Правилника о примени васпитних налога

ЦСР су наводили да је рану (у односу на тада донети ЗМ) примену васпитних налога као новог института у малолетничком правосуђу, отежао изостанак Правилника о примени васпитних налога. Овај проблем је и даље актуелан.

- Нејасни стандарди и процедуре за примењу васпитних налога

Већина ЦСР се изјаснила да, поред недостатка Правилника о примени васпитних налога, примену отежава и недостатак јасних критеријума за избор васпитног налога у сваком конкретном случају, одредђиване институција и организација са којима је могуће склапати споразуме о сарадњи, нису дефинисане процедуре, одговорности па и санкције у случају кршења правила од стране актера изван правосудног система. Истакнуто је да су сами, заједно са ВЈТ, ВС и пружаоцима услуга у локалној заједници трагали за добрим решењима, што је довело до веома различите примене васпитних налога на територији РС, чак и у местима са веома сличним ресурсима.

Коментар аутора: Републички завод за социјалну заштиту је у партнерству са УНИЦЕФ-ом још 2012. године израдио приручник "Стандарди и процедуре за примену васпитних налога", али он до данас није публикован. Радна верзија је доступна на сајту Републичког завода за социјалну заштиту.

- Неусклађеност прописа

ЦСР су наводили да им посебан проблем представља неусклађеност прописа који регулишу различите системе а тичу се примене васпитног налога. Нпр.: "Установе у здравственом систему не желе да реализују васпитни налог"; "Поверљивост података о пацијенту онемогућава водитеље сучаја да правовремено буду информисани о малолетнику"; "средњошколско образовање није обавезно, те се примена васпитног налога тешко реализује"; "Радне организације избегавају укључивање малолетника са васпитним налогом"...

Коментар аутора: Из наведених конкретних примедби упућених на адресу других система, јасно је уочљиво, да услед недостатка Правилника о примени васпитних налога и приручника "Стандарди и процедуре", стручњаци ЦСР нису направили јасну дистинкцију да је "васпитни налог" мера проистекла из ЗМ, а да се за испуњење васпитног налога, тј. реализацију одређених активности користе услуге у заједници које пружају различити системи и које су јасно дефинисане прописима надлежним за ту област. Ово је често доводило до озбиљног неразумевања и често успоравало, па и блокирало развој примене васпитног налога.

То је случај код горе наведених проблема. Нпр. здравствени систем пружа услуге испитивања и лечења симптома болести и поремећаја које дефинише Светста здравствена организација. Васпитни налог није болест или поремећај

те се неминовно јављао проблем када се од здравствених стручњака тражило да реализују васпитни налог. Такође, поверљивост података о пацијенту је неприкосновена и законита. Стручни радник ће о свим релевантним подацима бити извештаван или кроз извештаје лекара који родитељи или малолетник (старији од 16 година) доставе на увид, или непосредно од лекара коме је малолетник (старији од 16 година) и родитељ дао сагласност за то.

Уколико установа или организација, по Закон о раду и правилнику о унутрашњој организацији, нема послове које могу извршавати малолетници (са навршених 15 година), не сме ангажовати малолетнике који тим радом треба да испуне васпитни налог. Ове установе/организације нису погодне са склапање споразума/ протокола о сарадњи са ЦСР, ради реализације васпитних налога. (Евентуално могу пунолетни са посебном обавезом- што није тема овог истраживања). Чак и када имају такве послове, послодавац је у обавези да примени посебне мере заштите на раду малолетних лица (млађих од 18 година), што свакако захтева додатне напоре послодавца. Ако се узме у обзир да малолетнике на реализацији васпитног налога не штити ЗИКС, да нису волонтери, те њихов статус није регулисан Законом о волонтирању (посебне одреднице о волонтирању малолетника), да нема регулисаних трошкова осигурања, радне организације и институције могу бити мотивисане само алтруистичким циљевима и високом друштвеном свешћу о добробити примене васпитних налога.

- Нема Правилника о начину вођења података и евиденцији васпитних налога

Сви ЦСР су били суочени са чињеницом да, за читав период примене или за примену током ранијих година, нису у могућности да дају податке из евиденције о васпитним налозима, јер тако нешто није постојало, а у неким ЦСР још увек не постоји. Подаци су прибављани из личних евиденција и бележака стручних радника.

3.2.2. Недостатак ресурса

Недовољан број стручних радника у ЦСР и њихова оптерећеност великим бројем предмета и различитим пословима.

Нема одговарајућих установа, организација или програма за реализацију чл.7ст.1.тач.3) ЗМ.

Нема одговарајућих здравствених установа или стручњака у локалној заједници, те је немогућа или отежана примена чл.7ст.1.тач.4) и 5)ЗМ.

Рурална средина и мали градови не поседују одговарајуће стручњаке и /или програме (дневни боравак, медијација, групе подршке за децу и младе, програми асертивног понашања, контроле беса,)

3.2.3. Недостатак обуке

Највећи проблем је, истакли су представници ЦСР, да нема континуиране обуке за стручне раднике ЦСР, ВЈТ, ВС, адвокате као и друге актере значајне за реализацију васпитног налога. Ово директно умањује примену васпитних налога јер се тужиоци и судије за малолетнике теже опредељују за примену, браниоци нерадо предлажу, а и центри несигурно дају мишљење о целисходности примене, чак и када постоје материјални ресурси и основа за примену васпитних налога.

Недостаје и обука која би унапредила сарадњу представника малолетничког правосуђа са локалним пружаоцима услуга.

Недостаје и обука која би унапредила информисаност и сензибилисаност

малолетника, родитеља и старатеља о предностима примене васпитних налога, али и информацијама о обавезама и правима које проистичу из њихове примене.

3.2.4. Лоша сарадња институција на локалу

Неспремност и незаинтересованост установа и институција у локалној заједници за склапање споразума/протокола о сарадњи.

Недовољан број склопљених споразума/протокола о сарадњи у локалној заједници.

Лоша сарадња, недовољно ангажовање или неблаговремено извештавање о проблемима или успешности реализације васпитног налога, од стране појединаца у установама које су склопиле споразум /протокол о сарадњи са ЦСР.

У неким срединама решење о примени васпитног налога се доставља ЦСР са великим временским протоком (у неким случајевима чак пред пунолетство малолетника).

3.2.5. Остали проблеми

ВЈТ и ВС ретко изричу васпитне налоге.

Неки ЦСР су као један од проблема у реализацији васпитног налога истакли лошу сарадњу малолетника и родитеља са водитељем случаја и пружаоцима услуга у локалној заједници.

Коментар аутора: Овој проблем је указао на слојевитост напред наведених проблема (да ли је примена васпитног налога у конкретном случају била оправдана, ко је пропустио да информише малолетника и родитеља о обавезама и последицама не испуњења васпитног налога, како превазићи демотивацију пружаоца услуга у локалној средини да раде с наведеним отпорима малолетника и родитеља....)

Наведени су и чести практични проблеми који отежавају примену из објективних разлога. Нпр. Малолетници су у календарском узрасту када су промене честе, што због повећаних школских обавеза, уписивања и похађања средње школе у другом месту-граду, понекад и радног ангажовања како би помогли породици (што није узето у обзир приликом одлучивања о примени или врсти васпитног налога, јер није постојало), нису у могућности да адекватно реализују васпитни налога.

Међу “остале проблеме” наведено је да неки стручни радници не разликују васпитни налоге и васпитне мере посебне обавезе, (које су кривичне санкције), јер је садржина активности готово иста.

У Прилогу 3.2., ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД – Проблеми у примени васпитних налога табеларно су приказани проблема који су отежали примену васпитних налога.

3.3. ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИМЕНЕ ВАСПИТНИХ НАЛОГА

3.3.1. Унапређење нормативног оквира

Најважнији предлози за унапређење примене васпитних налога, добијени од представника ЦСР, односили су се на хитно доношење **Закон о изменама и допунама ЗМ** (или новог ЗМ). Овим законом треба боље дефинисати:

- услове за примену и стандарде примене васпитних налога;
 - процедуре примене васпитних налога;
 - начин контроле стандарда и процедура и механизме сарадње свих актера у реализацији;
 - начин финансирања (свих очекиваних и евентуалних) трошкова примене васпитних налога
- обавезе родитеља и санкције;
 - начин вођења евиденција о васпитним налозима (да прате појаву, не само активности).
 - прошири број врста васпитних налога;

Било је и предлога да се Законом о изменама и допунама ЗМ :

- омогући да се васпитни налози примењују и код кривично неодговорне деце; (*Коментар аутора*: ако нема кривичног гоњења нема ни условног опортунитета)
- одреди да и полиција може предложити, па и применити васпитни налог (наводе, као код Закона о спречавању насиља у породици).

Важан предлог, упућен од стране већине ЦСР, односио се на доношење **Правилника о примени васпитних налога**, којим би се ближе уредила област примене васпитних налога. (*Коментар аутора*: свакако након доношења Закон о изменама и допунама ЗМ или новог ЗМ)

Предложено је и доношење **Правилника о начину вођења евиденција и података о примени васпитних налога**. Тиме би се не само пратила појава, већ и унапредила примена васпитних налога, јер би се евидентирала као још једна услуга коју ЦСР реализује.

Неопходно је донети и **Стратегију о примени васпитних налога** којом би се одредили правци, приоритети, рокови и начин финансирања развоја примене васпитних налога.

ЦСР су предложили да се сачини и публикује **приручник “Стандарди и процедуре за примену васпитних налога”**, који би, заједно са Стратегијом, допринео унапређењу и уједначавању примене васпитних налога на читавој територији Републике Србије. Приручником, како су неки навели, између осталог, требало јасно дефинисати које услуге у заједници, који пружаоци услуга и на који начин могу учествовати/ реализовати активности значајне за испуњење васпитних налога.

Коментар аутора: Овај приручник је сачињен још 2012.г, али је пре публикавања неопходно урадити евентуалне измене и допуне, а у складу са свим предходним документима које треба донети, у првом реду Законом о изменама и допунама ЗМ.

ЦСР су у оквиру овог дела Упитника изнели и предлог који није у домену кривичног малолетничког правосуђа: **да се васпитни налози уведу и у прекршајни поступак.**

3.3.2. Унапређење ресурса

Предлози ЦСР за унапређење примене васпитних налога који се односе на унапређење ресурса, у највећем броју упитника били су везани за повећање броја стручних

радника у ЦСР ангажованих на заштити деце и малолетника у сукобу са законом. Оптималан број стручних радника је значајно већи од тренутно ангажованих на овим (свакако и осталим) пословима које ЦСР обавља.

Готово сви анкетирани ЦСР су као значајан фактор унапређења примене васпитних налога навели да је неопходно унапредити ресурсе пружаоца услуга у локалној заједници, неопходних са примену (неких) васпитних налога. Потребне су услуге медијације, здравствене установе, образовне усанове, дневни боравци...Наведени предлози су веома објективни и рационални и могу се сажети у следећем ставу: "ако није могуће имати установу или институцију, или у оквиру постојећих капацитета нема адекватног стручњака чија услуга је неопходна за реализацију васпитног налога, организовати регионалне програме који би гарантовали неопходну услугу у свим (па и руралним) срединама".

3.3.3. Унапређење обука

Када је у питању унапређење капацитета свих стручњака у малолетничком правосуђу, неопходно је, предлажу ЦСР, обезбедити сталну континуирану едукацију судија, тужилаца, адвоката и стручних радника ЦСР, како кроз обуке унутар појединачних система тако и кроз заједничку обуку свих учесника у локалној заједници.

Поред наведене едукације, ЦСР сматрају да је неопходно обезбедити информативну, сензибилизацијску и стручну обуку свих партиципијената у реализацији васпитних налога у локалној средини (социјална заштита, здравство, образовање, радне организације, организације цивилног друштва...) укључујући и доносиоце одлука у овим системима.

Одређена обука је неопходна и медијима јер се унапређење примене може постићи и информисањем шире јавности о суштини и значају васпитног налога, процедурама везаним за испуњење, као и обавезама и правима малолетника и родитеља.

ЦСР су такође навели да је потребно подстицати акредитацију програма који пружају услуге неопходне за примену васпитног налога.

Специјализација и обука стручњака у ЦСР и другим системима укљученим у рад са децом и малолетницима у сукобу са законом, мора обухватати и примерене обуке о примени васпитних налога, јединствене на нивоу државе.

3.3.4. Унапређење сарадње

Унапређење примене, како кванитативно, тако и квалитативно директно је сразмерно сарадњи ЦСР, ВЈТ и ВС. Сарадњу треба унапредити кроз заједничке обуке, периодичне састанке свих представника различитих система малолетничког правосуђа (укључујући и полицију) и континуирану непосредну сарадњу у оквиру свакодневних послова.

Општи предлог је да се дефинишу споразуми о сарадњи ЦСР и усанова и организација у државном и цивилном сектору у области пружања услуга значајних за превенцију

и третман деце и малолетника који су у ризику од сукоба или су у сукобу са законом.

У оквиру тога, предложено је унапређење сарадње са здравственим и образовним установама у оквиру локалне заједнице, дефинисање међусобне сарадње уз потпуно поштовање законских обавеза и права сваке од институција, тј. сачињавање протокола о сарадњи којим би се јасно одредиле процедуре поступања у оквиру примене васпитних налога.

Предложено је склапање већег броја споразума/протокола о сарадњи са установама и организацијама које се баве пословима локалног, хуманитарног и друштвено корисног рада уз развој шире лепезе послова које малолетници могу обављати, али и јасно дефинисане одговорности и обавезе свих учесника.

Предложени су и континуирани периодични састанци свих актера на локалу.

3.3.5. Остали предлози/препоруче

Неколико ЦСР је, у циљу квантитативног унапређења примене васпитних налога, предложило да тужиоци за малолетнике чешће траже мишљење о могућности примене и врсти сврсисходног васпитног налога. Преиспитивање могућности примене васпитних налога како у случајевима када се тужиоци опредељују за класични опортунитет, тако и у случајевима када се води даљи кривични поступак, могао би повећати примену васпитних налога.

Кроз предлоге (квалитативног) унапређења примене васпитних налога, истакнуто је да је потребно нагласити обавезу отклањања штетних последица по оштећеног (жртву), сматрају неки ЦСР. Тиме би се ефекат примене васпитног налога позитивно одразио малолетне и на друштво уопште.

У Прилогу 3.3., ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД – Предлози за унапређење примене васпитних налога, табеларно су приказани предлози ЦСР за унапређење примене васпитних налога.

Прилог 3.1.

ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД -

Статистички подаци о васпитним налозима

3.1.1. Примена васпитних налога у центрима за социјални рад

102	Нови Бечеј	да	68	1			1	9	6	19	7	12	2	6	3	2
103	Нови Кнежевац															
104	Нови Пазар	да	5							5						
105	Нови Сад (Беочин, Срем. Карловци)	да	292	6	8	7	4	4	9	10	7	70	56	32	36	43
106	Опово	да	17					2	4	3	1	1	2	2	1	1
107	Осечина	да	3							1	2					
108	Оџаци	да	38					4	6	6	8	4	2	2	2	4
109	Панчево															
110	Параћин	да	3													3
111	Петровац на Млави и Жагубица	да	2												1	1
112	Пећинци	да	17			1	1			2		2		2	3	6
113	Пирот (Димитровград)	да	5									1	1			3
114	Пожаревац	да	1													1
115	Планиште															
116	Пожега	да	17				1						2		7	7
117	Прешево	да	17								1	2	6	1	6	1
118	Прибој	да	0													
119	Пријеполје	да	59					3	8	12	14	4	6	2	7	3
120	Приштина															
121	Прокупље	да	11								1	1	2		2	5
122	Ражањ	да	0													
123	Рашка															
124	Рековац	да	2											1	1	
125	Рума (Ириг)	да	35									3	13	6	7	6
126	Свилајнац	да	попл.													
127	Сврљиг	да	0													
128	Сента															
129	Сечањ	да	12		3	1	1		2		2		2			1
130	Сјеница	да	5					1						4		
131	Смедерево	да	2										2			
132	Србобран	да	28					9	4			5	1	1	1	7
133	Смедеревска Паланка	да	0													
134	Сокобања	да	0													
135	Сомбор	да	44											34	8	2

136	Сремска Митровица	да	42						4	5	7	6	4	5	6	5	
137	Србица (Косовска Митровица)																
138	Стара Пазова	да	19				1	3	1	1			1	3	5	4	
139	Суботица	да	86											31	19	36	
140	Сурдулица	да	75				1			1	4		2	16	30	21	
141	Темерин	да	19				1		4	3	2		4	3	1	1	
142	Топола	да	55							3	5	5	14	19	2	7	
143	Трговиште	да	18				4	2	4	2	2		1		1	2	
144	Трстеник	да	69						11	11	6	5	7	5	17	7	
145	Тутин																
146	Ђуприја	да	0														
147	Ђићевац	да	42				2	2		3	1	1	11	11	5	6	
148	Уб	да	2									1			1		
149	Ужице	да	17						11	5	1						
150	Чајетина	да	8				3	3	1		1						
151	Чачак	да	0														
152	Чока	да	1											1			
153	Шабац	да	0														
154	Шид	да	120		2	2	4	7	7	9	8	12	15	14	22	18	
155	Штрбце																
156	Варварин	да	41				2	2	2	1	3	3	6	9	7	6	
157	Косовска Каменица (у Ранилугу)	да	0														
158	Нова Црња	да	16				1	7		2	2	2	2				
	Укупно		125	2682	13	37	40	75	85	138	181	167	309	363	434	414	426

67	Ивањица	0									
68	Инђија	5	4	1			5			5	
69	Јагодина	1	1	0	1	1	1		1	0	1
70	Кањижа	61	57	4	3		60		1	34	27
71	Кикинда	13	12	1	6	6	3			12	1
72	Кладово	7	7	0	5	2				7	0
73	Кнић	9	8	1	9					9	
74	Књажевац	0									
75	Ковачица	4	3	1	1		3			4	
76	Ковин	0									
77	Косјерић	2	2		2					2	
78	Косовска Митровица	0									
79	Коцељева	2	2				2			2	
80	Крагујевац	248	205	43	83	106	43	1	65	238	10
81	Краљево	73	подаци само за 2018.г (3 вас.налога)								
82	Крупањ										
83	Крушевац	184	нема података о полу, врсти вн,...								
84	Кула	48	45	3	8		40			44	4
85	Куршумлија	0									
86	Кучево	0									
87	Лебане	4	4	0	4					4	
88	Лепосавић	0									
89	Лесковац	43	40	3	40		3			40	3
90	Лозница	0									
91	Лучане	0									
92	Љиг,Лајковац и Мионица	2	2	0			1	1		0	2
93	Љубовија	8	8	0			8			6	2
94	Мајданпек	2	2	0	2	1				2	0
95	Мали Зворник	0									
96	Мало Црниће										
97	Медвеђа	1	1	0	1					1	0
98	Мерошина										
99	Неготин										
100	Ниш										
101	Нова Варош	0									
102	Нови Бечеј	68	65	3	8	16	38		5	57	11
103	Нови Кнежевац										
104	Нови Пазар	5	5	0	5					5	0
105	Нови Сад (Беочин, Срем. Карловци)	292	нема података о полу, врсти вн,...								

106	Опово	17	нема података о полу, врсти в.н.,(само за 2018.-1 в.н)								
107	Осечина	3	3	0	3				3	0	
108	Оџаци	38	34	4	9	4	27		33	5	
109	Панчево										
110	Параћин	3	3	0	3				3	0	
111	Петровац на Млави и Жагубица	2	2	0	2				2	0	
112	Пећинци	17	17	0		3	11	1	2	13	4
113	Пирот (Димитровград)	5	4	1	2	3			5		
114	Пожаревац	1	1					1	1		
115	Планиште										
116	Пожега	17	16	1	5	5	6		1	17	0
117	Прешево	17	16	1	17					17	0
118	Прибој	0									
119	Пријепоље	59	58	1	1	17	40		1	59	0
120	Приштина										
121	Прокупље	11	9	2	11					11	0
122	Ражањ	0									
123	Рашка										
124	Рековац	2	2				1		1	1	1
125	Рума (Ириг)	35	31	4	5	3	28			32	3
126	Свилајнац	поплава									
127	Сврљиг	0									
128	Сента										
129	Сечањ	12	11	1	10	1	1			12	
130	Сјеница	5	5	0	4		1			5	0
131	Смедерево	2	1	1			2			2	0
132	Србобран	28	28	0	1	1	26			27	1
133	Смедеревска Паланка	0	0								
134	Сокобања										
135	Сомбор	44	Нема података о полу, врсти в.н.,....								
136	Сремска Митровица	42	Нема података о полу, врсти в.н.,....								
137	Србица (Косовска Митровица)										
138	Стара Пазова	19	16	3	7		13			15	4
139	Суботица	86	74	12	2	2	78	0	4	86	0
140	Сурдулица	75	69	6	75					75	0
141	Темерин	19	16	3			19			19	0
142	Топола	55	49	6	7	22	26			55	0
143	Трговиште	18									
144	Трстеник	69	63	6	28	30	11			68	1

16	Бела Црква								
17	Београд Барајево	x				x			
18	Београд Вождовац								
19	Београд Врачар								
20	Београд Гроцка								
21	Београд Звездара								
22	Београд Земун								
23	Београд Лазаревац								
24	Београд Младеновац								
25	Београд Нови Београд								
26	Београд Обреновац								
27	Београд Палилула								
28	Београд Раковица								
29	Београд Савски Венац								
30	Београд Сопот								
31	Београд Стари град			x					
32	Београд Сурчин								
33	Београд Чукарица				x				
34	Бечеј		x						x
35	Блаце		x						x
36	Богатић								
37	Бојник								
38	Бољевац	x							x
39	Бор	x						x	
40	Босилеград			суперв				x	
41	Брус			суперв				x	
42	Бујановац								
43	Ваљево								
44	Велика Плана			x			x		
45	Велико Градиште		x					x	
46	Владимирци								
47	Владичин Хан	x						x	
48	Власотинце и Црна Трава			суперв				x	
49	Врање			рук.слжб		x			
50	Врбас								
51	Врњачка Бања				x				
52	Вршац		x					x	

53	Вучитрн – Прилужје								
54	Гацин Хан								
55	Горњи Милановац		х			х			
56	Гуча								
57	Деспотовац								
58	Димитровград		х						х
59	Дољевац		х			х			
60	Жабалъ и Тител		х				х		
61	Жабари								
62	Житиште (Нова Црња)	Од 2017					х		
63	Житорађа								
64	Зајечар								
65	Зрењанин			Од 2012			х		
66	Зубин Поток								
67	Ивањица								
68	Инђија		х				х		
69	Јагодина				х				
70	Кањижа	х							х
71	Кикинда		х				х		
72	Кладово				х				
73	Кнић		х					х	
74	Књажевац								
75	Ковачица	х					х		
76	Ковин								
77	Косјерић				х				
78	Косовска Митровица								
79	Коцељева		х						х
80	Крагујевац	Од 2018					х		
81	Краљево	Од 2018						х	
82	Крупањ								
83	Крушевац			рук.слжб		х			
84	Кула			инт.евид.			х		
85	Куршумлија								
86	Кучево								
87	Лебане	х					х		
88	Лепосавић								
89	Лесковац			инт.евид.			х		

90	Лозница	х			нема В.Н.		х		
91	Лучане								
92	Љиг,Лајковац и Мионица	х						х	
93	Љубовија		х				х		
94	Мајданпек			инт.евид.				х	
95	Мали Зворник				нема В.Н				
96	Мало Црниће								
97	Медвеђа		х				х		
98	Мерошина								
99	Неготин								
100	Ниш								
101	Нова Варош								
102	Нови Бечеј	х							х
103	Нови Кнежевац								
104	Нови Пазар		х						х
105	Нови Сад (Беочин, Срем. Карловци)			х			х		
106	Опово	Од 2018							х
107	Осечина		х					х	
108	Оџаци		х					х	
109	Панчево								
110	Параћин		х					х	
111	Петровац на Млави и Жагубица		х					х	
112	Пећинци			х					х
113	Пирот		х						х
114	Пожаревац	х							х
115	Пландиште								
116	Пожега		х					х	
117	Прешево		х			х			
118	Прибој								
119	Пријеполје	х					х		
120	Приштина								
121	Прокупље		х					х	
122	Ражањ								
123	Рашка								
124	Рековац		х						х
125	Рума (Ириг)		х					х	

126	Свилајнац								
127	Сврљиг								
128	Сента								
129	Сечањ				x				
130	Сјеница				x				
131	Смедерево		x					x	
132	Србобран		x				x		
133	Смедеревска Паланка								
134	Сокобања								
135	Сомбор				x				
136	Сремска Митровица	x				x			
137	Србица (Косовска Митровица)								
138	Стара Пазова	x							x
139	Суботица			рук.слжб					x
140	Сурдулица		x						x
141	Темерин		x					x	
142	Топола		x					x	
142	Трговиште		Од 2015			x			
144	Трстеник		x				x		
145	Тутин								
146	Ћуприја								
147	Ћићевац				x				
148	Уб		x				x		
149	Ужице			рук.слжб				x	
150	Чајетина		x						x
151	Чачак								
152	Чока				x				
153	Шабац								
154	Шид				x				
155	Штрбце								
156	Варварин		x						x
157	Кос.Каменица (Ранилуг)								
158	Нова Црња		x						
	Укупно	20	41	19	11	9	23	26	22
		91				80			

Прилог 3.2.

ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД - Проблеми у примени васпитних налога

Нормативни оквир	Недостатак ресурса	Недостатак обуке	Лоша сарадња институција на локалу	Остали проблеми
Трошкови примене васпитних налога нису регулисани, посебно трошкови превоза када су у питању руралне средине и мала места, упућена на услуге медијације, социјалне	Недовољан број стручних радника у ЦСР и њихова оптерећеност великим бројем предмета и различитим пословима.	Највећи проблем је да нема континуиране обуке за стручне раднике ЦСР, ВЈТ, ВС, браниоце као и	Неспремност и незаинтересованост уставова и институција у локалној заједници за склапање споразума/протокола о сарадњи	ВЈТ и ВС ретко изричу васпитне налоге

<p>и здравствене заштите, образовања и организације које се баве услугама локалног, хуманитарног и друштвено корисног рада у већим местима или градовима. Посебан проблем је нерегулисаност трошкова животног осигурања / осигурања у случају повреда малолетника и осигурања од евентуално проузроковане штете у радној организацији....</p>		<p>друге актере значајне за реализацију васпитног налога.</p>		
<p>Нема Правилника о примени васпитних налога што је успорило одређивање и примену васпитних налога</p>	<p>Нема одговарајућих установа, организација или програма за реализацију чл.7ст.1.тач.3) ЗМ</p>	<p>Недовољна информисаност и сензибилисаност малолетника, родитеља и старатеља о предностима примене васпитних налога, као и обавеза и права које проистичу из њихове примене.</p>	<p>Недовољан број склопљених споразума/протокола о сарадњи у локалној заједници.</p>	<p>Малолетник и родитељи не сарађују са водитељем случаја.</p>
<p>Неусклађеност прописа који регулишу различите системе а тичу се примене васпитног налога. Нпр.: установе у здравственом систему “не желе да реализују васпитни налог”*; поверљивост података о пацијенту онемогућава</p>	<p>Нема одговарајућих здравствених установа или стручњака у локалној заједници, (немогућа или отежана примена чл.7ст.1.тач.4) и 5)ЗМ)</p>		<p>Лоша сарадња, недовољно ангажовање или неблаговремено извештавање о проблемима или успешности реализације васпитног налога, од стране појединаца у установама које</p>	<p>Чести практични проблеми који отежавају примену из објективних разлога. Нпр. Малолетник уписао средњу школу у другом месту-граду те је отежана реализација</p>

<p>водителје случаја да правовремено буду информисани; средњошколско образовање није обавезно, те се примена васпитног налога теже реализује; по Закон о раду мало је послова за малолетнике и од послодавца захтевају примену посебних мера заштите на раду, те избегавају укључивање малолетника са васпитним налогом;...</p> <p>* Коментар аутора: проблем је неспоразум настао неразликовањем в.н. као мере коју изриче ВЈТ или ВС, и услуга које постоје и пружају се у складу са надлежним прописима у другим системима, а користе се у реализацији в.н.</p>			<p>су склопиле споразум /протокол о сарадњи са ЦСР</p>	<p>васпитног налога чл.7ст.1.тач.3) ЗМ.....</p>
<p>Нејасне процедуре, улоге и одговорности у примени и реализацији васпитног налога, тј. нема Стандарда и процедура за примену васпитних налога.**</p> <p>** Текст документа “Стандарди и процедуре у примени васпитних налога “ сачињен још 2012.г, али није публикован</p>	<p>Рурална средина и мали градови не поседују одрговарајуће стручњаке и /или програме (медијација, групе подршке за децу и младе, програми асертивног понашања, контроле беса,)</p>		<p>У неким срединама решење о примени васпитног налога се доставља ЦСР са великим временским протоком (у неким случајевима чак пред пунолетство малолетника)</p>	<p>Сличност васпитних налога и посебних обавеза збуњује јер је садржина активности готово иста</p>
<p>Нема правилника о начину вођења података и евиденције о васпитним налозима</p>				

Прилог 3.3.

ЦЕНТРИ ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД -
Предлози за унапређење примене васпитних налога

Нормативни оквир	Ресурси	Обуке	Сарадња институција на локалу	Остало
-------------------------	----------------	--------------	--------------------------------------	---------------

<p>Донети Закон о изменама и допунама ЗМ или нови ЗМ који ће боље дефинисати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - услове, - процедуре, - механизме сарадње и контроле - начин финасирања евентуалних трошкова примене васпитних налога - обавезе родитеља и санкције - начин вођења евиденција о васпитним налозима (да прате појаву, не само активности) - Повећати број васпитних налога. - Омогућити да се васпитни налози примењују и код кривично неодговорне деце. - одредити да и полиција може предлозити (па и применити) васпитни налог (као код Закона о спречавању насиља у породици) 	<p>Унапредити ресурсе у локалној заједници, ако није могуће имати установу или институцију, или у оквиру постојећих капацитета нема адекватног стручњака чија услуга је неопходна за реализацију васпитног налога, организовати регионалне програме који би гарантовали неопходну услугу у свим (па и руралним) срединама.</p>	<p>Обезбедити сталну континуирану едукацију судија, тужилаца и стручних радника ЦСР, како кроз обуке унутар појединачних система тако и кроз заједничку обуку свих учесника у локалној заједници.</p>	<p>Боља сарадња ЦСР, ВЈТ и ВС</p>	<p>Да ВЈТ и ВС чешће одређују васпитне налоге</p>
<p>Донети Правилник о примени васпитних налога</p>	<p>Повећати број стручних радника у ЦСР ангажованих на заштити деце и малолетника у сукобу са законом, како би услови били оптимални.</p>	<p>Обезбедити информативну, сензибилизацијску и стручну обуку свих партиципијената у реализацији васпитних налога у локалној средини (социјална заштита, здравство, образовање,</p>	<p>Склапање већег броја споразума/протокола о сарадњи са установама и организацијама које се баве пословима локалног, хуманитарног и друштвено корисног рада уз развој шире лепезе послова које малолетници</p>	<p>Кроз васпитни налог нагласити обавезу отклањања стетних последица по оштећеног (жртву)</p>

		<p>радне организације, организације цивилног друштва....) укључујући и доносиоце одлука у овим системима.</p>	<p>могу обављати, али и јасно дефинисане одговорности и обавезе свих учесника.</p>	
<p>Донети Стратегију о примени васпитних налога</p>	<p>Основати дневне боравке и /или лиценциране пружаоце услуга у заједници</p>	<p>Предузети мере у правцу веће информисаност и јавности о суштини и значају васпитног налога, процедурама везаним за испуњење, као и обавезама и правима малолетника и родитеља.</p>	<p>Континуирани периодични састанци свих актера на локалу</p>	
<p>Сачинити (публиковати) приручник “Стандарди и процедуре за примену васпитних налога”, која би заједно са Стратегијом допринела уједначавању примене васпитних налога на читавој територији Републике Србије</p>	<p>Унапредити коришћење постојећих ресурса кроз склапање споразума/прот окола о сарадњи</p>	<p>Подстицати акредитацију програма који пружају услуге неопходне за примену васпитног налога.</p>		
<p>Предложити да се васпитни налази уведу и у прекршајни поступак</p>		<p>Специјализација стручњака у ЦСР и другим системима кроз примерене обуке на нивоу државе</p>		